

Антощук Андрій Олександрович,
завідувач кафедри криміналістики та
судової медицини, Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

КРИМІНАЛІСТИКА У ПІДГОТОВЦІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Однією із складових в системі правоохоронних органів України є Національна поліція України. Представники Національної поліції України щоденно ризикують життям в ході виконання своїх функціональних обов'язків, вживають всіх можливих заходів для врятування життя громадян, відновлення порушених прав та притягнення винних осіб до відповідальності.

Для країни, яка перебуває у війні, одним із важливих елементів забезпечення правопорядку, захисту прав та законних інтересів громадянського суспільства є якісна підготовка майбутніх працівників Національної поліції України. Необхідно відмітити, що успішна діяльність майбутніх працівників поліції у боротьбі зі злочинністю залежить від їх професійної підготовки саме у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) органів системи МВС. Завданням таких навчальних закладів є – виховати і виростити з числа здобувачів вищої освіти професійних офіцерів і юристів. Тому, в Академії, як у провідному вищому навчальному закладі із специфічними умовами навчання системи МВС значна увага приділяється практичній підготовці майбутніх правоохоронців [1, с. 42].

Ефективна підготовка поліцейських набула особливого значення саме в період воєнного стану, що зумовлює нові підходи та методики. На це звертає увагу і Романюк В.В., яка зазначила, що військова агресія Російської Федерації проти України стала поштовхом до пошуку нових підходів у підготовці правоохоронців, починаючи з їх відбору до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що належать до сфери управління МВС України, і завершуючи здобуття ними достатнього рівня компетентності [2, с. 115]. Проте, важко говорити про отримання достатнього рівня компетентностей майбутніми працівниками поліції без належних теоретичної та практичної складових, які безпосередньо будуть пов'язані із військовими діями на території України. Умови навчання в таких ситуаціях звичайно складніші, оскільки вимагаються відповідні

знання, вміння та навички для працівників поліції, які можуть бути необхідні, враховуючи ситуацію в країні.

В умовах оновлення законодавства й правозастосовної практики, із врахуванням умов воєнного стану особливо гостро стоїть питання підготовки висококваліфікованих працівників правоохоронних органів, які за допомогою сучасних технічних та техніко-криміналістичних засобів зможуть виконувати свої функції та на належному рівні розслідувати кримінальні правопорушення.

Саме тому, виходячи із потреб правозастосовної практики, поряд із основними напрямками підготовки, затребуваними на сьогодні є:

- підготовки фахівців на базі ЗВО органів системи МВС за напрямками керування безпілотними літальними апаратами (далі – БПЛА), а також радіоелектронної розвідки та боротьби;
- підвищення кваліфікації та підготовка на базі закладів вищої освіти ЗВО органів системи МВС за напрямами молекулярно-генетичних досліджень;
- здійснення інженерної підготовки в ЗВО органів системи МВС.

Використання БПЛА у правоохоронних органах та у криміналістиці, зокрема, може вивести її на новий рівень розвитку. Такий літальний апарат слугуватиме ланцюгом взаємодії слідчого з спеціалістом-криміналістом на місці кримінального правопорушення. За допомогою нього можна отримувати всі дані, відео та зображення з місця кримінального правопорушення в режимі реального часу, що значно підвищить швидкість, повноту отримання фактичних даних – доказів, а також сприятиме всебічності розслідування, доступу до важкодоступних області, особливо в умовах воєнних дій й отримати докази/зразки з них [3, с. 296]. Саме тому, в межах освітніх програм підготовки працівників поліції можливе запровадження тренінгів чи спеціальних курсів по навчанню керування та використання БПЛА в документуванні кримінальних правопорушень.

Останнім часом особливе місце серед сучасних роботизованих комплексів та інноваційних технологій, які можуть ефективно використовуватися органами правопорядку у боротьбі зі злочинністю, займають БПЛА. Це, насамперед, пояснюється їхнім широким функціоналом, що дозволив в умовах реального часу об'єднати автоматичну систему пілотування з одночасним отриманням та передачею криміналістичне значимої інформації за допомогою використання сучасного обладнання систем навігації, аерофото- та відео-фіксації (міультиспектральної, магнітної, масштабної зйомки,

фотограмметрії та ін.), відео-моніторингу, картографування, 3-D моделювання, аналіз шкідливих речовин в повітрі, інфрачервоного та тепловізійного обстеження місцевості, приміщень тощо [4, с.4]. З цією метою в НАВС започатковано додаткові тренінги із здобувачами вищої освіти, які стосуються практичного використання БпЛА під час виконання ними завдань, пов'язаних з протидією та розслідуванням кримінальним правопорушенням, що продиктовано легкістю управління, швидкістю фіксації інформації, а також якістю того масиву інформації, який можна зібрати за їх допомогою. Такі додаткові тренінги організуються та проводяться із залученням представників управління криміналістичного забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України, що дало можливість здобувачам вищої освіти ознайомитися зі специфікою використання БпЛА для фіксації воєнних злочинів, проаналізувати типи, конструкцію та призначення БПЛА, принципи їх роботи, можливості експлуатації. В найближчій перспективі представники НАВС плануються залучитися до удосконалення універсальної програми підготовки операторів БпЛА 1 класу. В подальшому на основі оновленої програми представниками Департаменту авіаційної безпеки МВС (далі – ДАБ МВС) будуть підготовлені тренери операторів БпЛА 1 класу із ЗВО органів системи МВС, що дасть можливість у кожному навчальному закладі підготувати більше здобувачів вищої освіти, які зможуть використовувати БпЛА для фіксації воєнних злочинів.

Наступним напрямом підготовки сучасної генерації правоохоронних органів є підвищення кваліфікації та підготовка на базі закладів вищої освіти ЗВО органів системи МВС за напрямом молекулярно-генетичних досліджень. Такий напрям підготовки пояснюється тим, що відбулося значне збільшення необхідності проведення ідентифікаційних досліджень направлених на встановлення осіб. Так, за ініціативою міжнародних партнерів в Україну були надані системи швидкого аналізу ДНК ANDE 6С. Система ANDE виконує швидко ідентифікацію ДНК, повністю автоматизовану генерацію та інтерпретацію ДНК-ідентифікаторів менш ніж за дві години поза лабораторією. Його перевагою у порівнянні із звичними методами ДНК-аналізу є простота використання (практично не потребує навчання оператора), час проведення ідентифікації та портативність. Крім цього, така система встановлює ДНК-профіль людини за 27 локусами, що надзвичайно добре та відповідає стандартам експертної діяльності.

Система швидкого аналізу ДНК ANDE 6C успішно проаналізувала 97% біологічних зразків незалежно від температури та вологості, використання всередині чи зовні, а також до чи після транспортування. Дослідження конкордантності 2800 маркерів показало значення 99,96%. Невірних генотипів не виявлено. У профілі, згенерованому за допомогою системи ANDE 6C, було виявлено єдине алельне випадання на маркері TPOX, а на маркері SE33 виділявся один вихідний рядок. Усі алельні сигнали показали оптимальну силу сигналу та збалансований профіль для гетерозиготних маркерів. Якість результатів, отриманих у рамках цього проекту, також дозволила розробити внутрішній метод тестування та систему управління якістю, необхідну для акредитації мобільних лабораторій відповідно до стандарту EN ISO/IEC 17025: 2017 [5].

З метою підготовки здобувачів вищої освіти та при підвищенні кваліфікації в НАВС широко застосовують курси, тренінги, семінари по використанню систем швидкого аналізу ДНК ANDE 6C. Вказані курси організуються та проводяться із залученням представників управління криміналістичного забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України.

Ще одним важливим напрямком є здійснення інженерної підготовки в ЗВО органів системи МВС. З метою реалізації вказаного напрямку та адаптації майбутніх працівників поліції до реалій практичної діяльності в умовах бойових дій у НАВС було створено навчально-тренувальний полігон «Місце вибуху (вирва)». Вказаний полігон призначений для:

- удосконалення практичних вмінь і навичок застосування положень КПК України та використання техніко-криміналістичних засобів для виявлення, фіксації та вилучення слідів застосування вибухових речовин і пристроїв (інженерних та саморобних);

- опанування правил безпечного поводження із виявленими вибухонебезпечними предметами;

- набуття практичних навичок з'ясування механізму вибуху, його властивостей, вражаючих факторів і слідової картини.

Завдяки використанню навчально-тренувальних полігонів здобувачі вищої освіти мають можливість в умовах максимально наближених до реальності, використовуючи знання, отримані в ході теоретичних занять відпрацювати вміння та отримати навички, які найбільше ціняться в практичних підрозділах після призначення здобувачів на відповідні посади [6, с. 44].

Саме при підготовці здобувачів вищої освіти з інженерної підготовки такий навчально-тренувальний полігон забезпечують: 1)

розвиток практичних навичок; 2) розвиток тактико-технічних навичок; 3) тренування командної роботи; 4) підготовка до нових викликів пов'язаних із війною; 5) підвищення ефективності підготовки.

Таким чином, криміналістична підготовка працівників правоохоронних органів в умовах воєнного стану є важливим елементом забезпечення правопорядку і захисту громадянського суспільства. Така підготовка повинна проводитися у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання за відповідними програмами, на належному обладнанні та устаткуванні із використанням спеціально-облаштованих локацій, що допоможе підвищувати кваліфікацію, розвивати практичні та тактико-технічні навички, підготуватися до нових викликів.

Список використаних джерел

1. Антошук А. О. Нова методика проведення практичних занять в умовах криміналістичних полігонів із використанням 3-d візуалізації. *Актуальні проблеми досудового розслідування та судового розгляду злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей, шляхи їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19 черв. 2020 р.). / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський, В. В. Корольчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 42–45 URL : <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/285ae71d-3f28-43ea-bf41-49f1ff8b9a7e/content>.

2. Романюк В.В. Місце ЗВО зі специфічними умовами навчання в підготовці правоохоронців у системі МВС України в умовах воєнного стану. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фізич. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 114-116.

3. Тичина Д.М., Антошук А.О., Перцев Р.В. Криміналістичне забезпечення використання безпілотного літального апарату (дрону) у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. Випуск 78: частина 2. 2023. С. 291–297. DOI : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.46>

4. Особливості застосування безпілотних літальних апаратів органами та підрозділами поліції: метод. рек. / А.А. Саковський, С.М. Науменко, С.І. Кравченко, І.М. Єфіменко та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ. 2022. 72 с.

5. Ragazzo, Michele, Stefano Melchiorri, Laura Manzo, Valeria Errichiello, Giulio Puleri, Fabio Nicastro, and Emiliano Giardina. 2020.

«Comparative Analysis of ANDE 6C Rapid DNA Analysis System and Traditional Methods». Genes 11, no. 5: 582. <https://doi.org/10.3390/genes11050582>

6. Антошук А. О., Курилін І. Р. Використання інноваційних підходів при викладанні криміналістичних навчальних дисциплін. *Актуальні питання криміналістики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 20 груд. 2019 р.)*. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 41–45.

Атаманчук Володимир Миколайович,
завідувач кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Волошин Олексій Гнатович,
старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення та судових
експертиз навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОШУКУ ТА ВИЯВЛЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ СЛІДІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Зазвичай питання встановлення походження біологічного матеріалу від конкретної особи виявлялося складним і практично нездійсненим, тому що традиційні методи дослідження слідів біологічного походження можуть встановлювати не тотожність (ідентичність), а лише відносну можливість походження даних слідів від конкретної особи з незначним ступенем ймовірності.

Метою розробки та впровадження в експертну практику нових методик дослідження біологічних слідів людини є підвищення рівня ідентифікаційних можливостей. Значних успіхів в цій галузі досягнуто перш за все завдяки використанню молекулярної генетики. Важко переоцінити важливість цих досліджень. Багато з помітних досягнень, які ми бачимо зараз у криміналістиці та біологічних науках, залежать від знань про структуру об'єктів біологічного походження при проведенні ДНК-аналізу, їх підготовка для дослідження.

До об'єктів біологічного походження, що вилучаються як речові докази з місця події, належать кров, сперма, слина, піт, волосся, піхвові виділення, сеча, кал, органи та тканини людського організму, кістки та їх фрагменти. Джерелом слідів біологічного походження є